

EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST: CORELAȚII ÎNTRE MATRICEA DEPENDENȚĂ-ATITUDINE FAȚĂ DE UE ȘI INTENSITATEA COOPERĂRII CU CHINA

CENTRAL AND EASTERN EUROPE: CORRELATIONS BETWEEN THE EU DEPENDENCE-ATTITUDE MATRIX AND COOPERATION INTENSITY WITH CHINA

IULIA MONICA OEHLER-ȘINCAI*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Primul obiectiv al analizei urmărește să identifice gradul de dependență de comerțul și investițiile comunitare a țărilor din ECE participante la platforma 16+1 și totodată atitudinea acestora față de UE. Matricea dependență-atitudine față de UE care rezultă din investigație reflectă patru grupuri de țări ECE, în funcție de nivelul scăzut/ridicat de dependență de comerțul și investițiile intra-comunitare și totodată de atitudinea preponderent negativă/pozitivă față de UE. Al doilea obiectiv vizează clasificarea ECE-16, în funcție de intensitatea cooperării cu China prin prisma legăturilor economice și politice. Articolul evidențiază că: (1) o cooperare intensă cu China este corelată cu atitudini preponderent negative față de UE, cu importanța mare a interesului național și recunoașterea nevoii relațiilor echilibrate cu actorii majori în plan global; (2) intensitatea scăzută a cooperării cu China corespunde unor atitudini euro-optimiste sau euro-moderate, unei dependențe extreme față de piața unică și investițiile intra-UE sau inerției politice.

Cuvinte-cheie: Europa Centrală și de Est (ECE), Uniunea Europeană (UE), China, platforma 16+1

Clasificare JEL: E22, F14, F21, O52, O53

Abstract

Our first research objective is to outline the degree of dependence on EU trade and investment of the CEE countries included in the 16+1 platform, as well as their attitudes towards the EU. The resulting EU dependence/attitude matrix helps us to identify four groups of CEE countries according to their lower/higher dependence on EU trade and investment, alongside their negative/positive attitudes towards the EU. Our second objective is to classify CEE-16 according to their cooperation intensity with China, as mirrored by their economic and political ties with China. Our investigation underlines that: (1) higher levels of cooperation intensity with China are generally correlated with negative attitudes towards the EU, importance of national interests and need to develop balanced relations with major global actors; (2) lower levels of cooperation intensity with China correspond to euro-optimist/moderate stances, extreme dependence on the internal market or political inertia.

Key words: Central and Eastern Europe (CEE), European Union (EU), China, 16+1 platform

JEL classification: E22, F14, F21, O52, O53

* Autor de contact: dr. Iulia Monica Oehler-Șincai, oebler.sincai@gmail.com.

1. Tipologiile capitalismului în ECE¹

Performanțele economice diferite înregistrate în țările ECE² după 1990, căile diferite ale tranziției către economia de piață și în special nivelurile diferite de reziliență la criza financiară și economică globală care s-a manifestat cu intensitate în 2008-2009 au reaprins dezbaterile asupra formelor de capitalism din regiune.

Literatura internațională cu privire la tipologiile capitalismului a fost dominată vreme de decenii de câteva forme majore de capitalism, nefăcând nicio referire la ECE. Esping-Andersen (1990) a identificat statul bunăstării clasei de mijloc (*middle-class welfare state*) și statul bunăstării liberal-rezidual (*liberal-residualist welfare state*). Prima categorie includea două sub-categorii, și anume statul social-democrat (în țările scandinave) și corporativ sau conservator (în Germania). A doua categorie avea în centrul său guvernarea *laissez-faire*, cu intervenții în funcție de nevoile apărute la nivelul pieței muncii (SUA, Marea Britanie, Canada). În opinia lui Albert (1993, p. 18), există două modele: capitalismul neo-american, sinonim cu urmărirea succesului individual și a câștigurilor financiare pe termen scurt, și capitalismul renan, vizând succesul colectiv, consensul și viziunea pe termen lung. Michel Albert asociază tipologiei renane nu doar țările din bazinul Rinului (Germania, Olanda, Elveția, Franța), ci și țările scandinave și Japonia.

Hall și Soskice (2001) au evidențiat două forme de capitalism, una caracteristică economiei de piață liberală (Liberal Market Economy, LME), cealaltă specifică economiei de piață coordonate (Coordinated Market Economy, CME), în ambele fiind actorul principal. În timp ce LME este asociată cu politicile neoliberales, inovarea radicală și țările anglofone (SUA, Marea Britanie, Australia, Noua Zeelandă, Irlanda dar și Canada), CME este caracterizată prin angajamentul direct al instituțiilor politice și sociale în economie, ceea ce generează democrație socială și inovație incrementală. Hall și Soskice țin cont de un set de criterii în conturarea celor două forme de capitalism: relațiile industriale, formarea profesională și educația, guvernanta corporativă, relațiile inter-firmă și coordonarea internă (relațiile intra-firmă, angajator-angajat).

Amable (2003) a stabilit cinci forme de capitalism: modelul bazat pe principiile pieței (similar cu LME), social-democrat, continental european, mediteranean (sau sud-european) și asiatic, în funcție de șase criterii majore: concurența, instituțiile pieței muncii, sistemul financiar, guvernanta corporativă, protecția socială și statul bunăstării și educația. Primele patru tipuri amintesc de modelele sociale europene ale lui André Sapir: anglo-saxon, nordic, continental și mediteranean (Sapir, 2006).

Amable și Azizi (2011, p. 20) subliniază că diferențierea formelor de capitalism nu se limitează la reguli formale, precum legislația muncii, guvernanta corporativă, regulile concurenței,

¹ Prezentul articol este elaborat pe baza rezultatelor preliminare ale analizelor efectuate ca parte componentă a studiului *România, la intersecția inițiativelor chineze O Centură, Un Drum și 16+1. Poziționarea României pe harta Noului Drum al Mătăsii*, inclus în planul de cercetare al Academiei Române, 2017, coordonator I. M. Oehler-Șincai.

² În acest articol analizăm următoarele țări din Europa Centrală și de Est: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Macedonia, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Slovenia și Ungaria. Cele cinci țări din Balcanii de Vest și cele 11 țări care sunt deja membre ale UE participă alături de China la platforma 16+1. A se consulta și următoarea notă de subsol.

ci este evidențiată totodată de varietatea politicilor macroeconomice. Potrivit acestei teorii, statul are rolul primordial în determinarea tipologiei capitalismului.

Toate aceste categorii ale capitalismului se regăsesc însă în general la nivelul țărilor avansate. Deși țările ECE au „importat” capitalismul occidental prin preluarea instituțiilor vestice și a acquis-ului comunitar, totuși varietățile de capitalism din regiune nu sunt identice cu cele „importate”. Pornind de la lucrarea lui Hall și Soskice (2001), Andreas Nölke și Arjan Vliegthart au definit conceptul de *economii de piață dependente (EPD)*, extrapolat de la grupul Visegrád (V4) la toate țările din ECE. Nölke și Vliegthart (2009, p. 676) au evidențiat „dependența fundamentală” a ECE de deciziile investiționale ale companiilor transnaționale, ceea ce diferențiază semnificativ capitalismul „importat” de cel original. Economiiile din regiune depind de capitalul străin într-o măsură mult mai mare decât țările cu economii de piață liberale sau coordonate (Dudziak, 2014).

Nölke și Vliegthart (2009) subliniază că instituțiile capitalismului din ECE diferă de la o țară la alta însă economiiile de piață dependente se caracterizează printr-un set de trăsături comune: avantaje comparative concentrate în asamblarea și producția bunurilor de consum durabile, relativ complexe; avantajele comparative au la bază complementaritățile dintre forța de muncă bine pregătită, dar ieftină; transferul inovațiilor tehnologice are loc în interiorul companiilor transnaționale; principalele surse de capital constau în investiții străine directe (ISD) și creditele acordate de bănci străine. Originea capitalului este considerată drept una dintre principalele diferențe ale varietăților de capitalism. Comparativ, în modelul LME, principala sursă a capitalului o constituie piața internă și cea internațională de capital, iar în modelul CME aceasta este dată de împrumuturile bancare și fondurile generate pe plan național.

Trebuie accentuat că nu există un model unic de capitalism, unitar pentru toate țările din ECE. După 1989, acestea au trebuit să aleagă dintre modelele existente oferite de țările dezvoltate. Odată cu pregătirea pentru lansarea negocierilor de aderare, majoritatea acestor țări s-a adaptat și a început să implementeze acquis-ul comunitar, ceea ce a fost echivalent cu preluarea unor instituții comunitare. Referindu-ne la Balcanii de Vest, patru dintre țările balcanice (Albania, Bosnia-Herțegovina, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei și Serbia) nu s-au grăbit să se alinieze la regulile UE, în timp ce Muntenegru a marcat progrese semnificative pe calea preluării acquis-ului comunitar.

Cu toate acestea, în pofida instituțiilor și regulilor comune, însăși Uniunea Europeană (UE) este caracterizată prin *varietăți de capitalism*. Becker (2011) evidențiază: capitalismul de tip liberal (unde piața este dominantă, iar intervenția statului este limitată – modelul anglo-saxon), capitalismul de tip corporativ (cooperare instituționalizată între capital și forța de muncă, precum în Germania) și capitalismul statal (în care piața este strict reglementată de stat, ca în Franța).

Potrivit analizelor lui Adam *et al.* (2009), studiile de caz referitoare la Estonia și Slovenia ilustrează că este nevoie de un echilibru între statul bunăstării și principiile meritocratice, care susțin competitivitatea economică. Neoliberalismul extrem este tot atât de dăunător precum ignorarea regulilor pieței.

În centrul dezbaterii asupra varietăților capitalismului se remarcă întrebarea fundamentală: Care este forma dominantă de capitalism în statele post-comuniste, în special în ECE? Desigur, nu poate fi vorba de o singură formă de capitalism, după cum arată și cazul României, care a

împrumutat din modelele existente și a implementat un capitalism gen „cocktail”, ceea ce explică în parte de ce aceasta este țara care a întâmpinat poate cele mai serioase dificultăți în încercările sale de a introduce reformele instituționale și economice atât de necesare (Cernat, 2006, p. 46).

Revenind la Nölke și Vliegenthart (2009), aceștia extrag trei trăsături fundamentale ale capitalismului regional de tip EPD, care constituie adevărate provocări pentru guvernele din aceste țări: (1) gradul foarte ridicat de dependență externă; (2) dependența extremă de bunurile industriale importate, piețele externe și deciziile investiționale ale firmelor și băncilor străine; (3) posibilitatea erodării avantajelor comparative actuale ale ECE, din cauza diminuării „moștenirii” în planul competențelor și lipsei de investiții semnificative în cercetare, dezvoltare, educație, formare profesională.

Modelul EPD avansat de Nölke și Vliegenthart (2009) este susținut și de alte cercetări recente. Spre exemplu, Farkas (2017, 2011) atrage atenția asupra a trei factori specifici pentru modelul de capitalism din ECE: lipsa de capital și aptitudini manageriale la nivelul companiilor locale (atenție, locale, nu multinaționale!), societatea civilă slabă și impactul UE și al altor organizații internaționale asupra noilor state membre/aspirante la aderare.

Mai mult decât atât, diviziunea muncii dintre vechile și noile state membre ale UE este echivalentă cu o interdependență asimetrică. Aceasta trebuie însă nuanțată, de vreme ce țările din grupul Visegrád (Polonia, Cehia, Slovacia, Ungaria), țările baltice (Estonia, Lituania, Letonia) și Slovenia, care sunt poziționate geografic mai aproape de piețele vest-europene (decât România, de pildă), au beneficiat mai mult decât altele de integrarea comunitară. Apropierea lor de piețele europene majore și accesul la tehnologie, precum și infrastructura adecvată și ușurința derulării afacerilor au oferit o bază puternică pentru efectele de aglomerare (Szunomár și Biedermann, 2014).

Beáta Farkas (2017) identifică patru grupuri de țări în ECE: țările baltice, V4 plus Slovenia, România-Bulgaria și Balcanii de Vest. Similaritățile dintre primele trei grupuri sunt mai puternice, ceea ce determină subsumarea acestora modelului de capitalism din ECE. În ceea ce privește Balcanii de Vest, comparând sistemele instituționale nu rezultă un răspuns tranșant la întrebarea dacă economiile de piață ale acestor țări se încadrează în modelul capitalismului din ECE în termeni de piețe, inovare, sistem financiar, performanțe ale pieței muncii, relații industriale, protecție socială, sistem educațional și calitatea guvernării. Cu toate acestea, implementarea treptată a măsurilor de reforme economice are potențialul de a apropia țările din Balcanii de Vest de celelalte țări din ECE, care sunt deja state membre ale UE.

În pofida rezultatelor pozitive în materie de integrare comunitară, interdependențele asimetrice dintre estul și vestul UE au generat reacția „patriotismului economic” (Szanyi, 2016) în unele țări din ECE, sinonim cu un regim neliberal în state precum Polonia și Ungaria. În perioada recentă, aceasta a contribuit la consolidarea relațiilor cu actori majori din afara UE, inclusiv China, pentru a contrabalansa influența UE și a spori propria putere de negociere în cadrul Uniunii. Aceasta nu înseamnă că imaginea Chinei percepută în aceste țări este pozitivă sau s-a îmbunătățit ca rezultat al intensificării relațiilor bilaterale, dar evidențiază că interesul național se plasează într-un cadru necondiționat de imaginea țării partenere. Unele țări din ECE au considerat că un număr mai mare de parteneriate cu actori puternici de pe scena internațională le poate conferi o putere mai

mare de negociere în interiorul UE. Altele, printre care și România, încă nu au luat în calcul această alternativă. Platforma 16+1³ oferă un parteneriat complementar și totodată impulsul necesar pentru consolidarea relațiilor de cooperare dintre China și ECE, deopotrivă în plan instituțional și pragmatic.

2. Comentarii privind dependența externă ridicată în cazul economiilor de piață dependente (EPD)

În această secțiune, demonstrăm că dependența externă a țărilor din ECE se referă în principal la UE, atât în ceea ce privește fluxurile comerciale, cât și cele investiționale. Deși platforma 16+1 a devenit un mecanism relevant de cooperare între China și ECE-16 și o componentă distinctă a politicii externe chineze din 2011 (Oehler-Șincai, 2016), procesul de integrare europeană continuă să reprezinte elementul central al politicilor economice din majoritatea țărilor central și est-europene. În pofida slăbiciunilor construcției comunitare, cele mai multe țări din ECE rămân puternic dependente de piața și capitalul UE.

Integrată ulterior în proiectul de mare anvergură Centura și Drumul, platforma 16+1 vine să susțină transformarea politicii externe chineze într-una asertivă, asertivitate și determinare devenite evidente odată cu administrația Xi-Li din 2013 (prin președintele Xi Jinping și premierul Li Keqiang). Aceasta conferă strategiei chineze de deschidere către exterior („going-out”) noi caracteristici. În pofida acestor schimbări, în opinia autorităților chineze, intenția Chinei nu este de a „dezbina și cuceri” Europa, ci de a o consolida, de vreme ce UE reprezintă unul dintre partenerii majori ai Chinei în plan global.

Jacopo (2017), referindu-se la incursiunile Chinei în ECE, apreciază că principalul obiectiv al acesteia îl reprezintă consolidarea rețelei de transport și a platformei comerciale din regiune, considerată o cale de acces către piețele din vestul UE, ECE fiind o verigă de legătură între Est și Vest, necesară pentru integrarea UE în „marea strategie eurasiatică” a Chinei. În opinia sa, V4 servește drept „platformă de producție emergentă, legând Germania de China și Asia”, în contextul în care Germania concentrează aproximativ 30% din comerțul extra-UE și un sfert din comerțul intra-UE, reprezentând totodată nucleul rețelelor europene de producție la care participă și ECE. V4 constituie deja o verigă importantă a centrului de producție Germania-Europa Centrală, ceea ce stimulează cooperarea triunghiulară cu China.

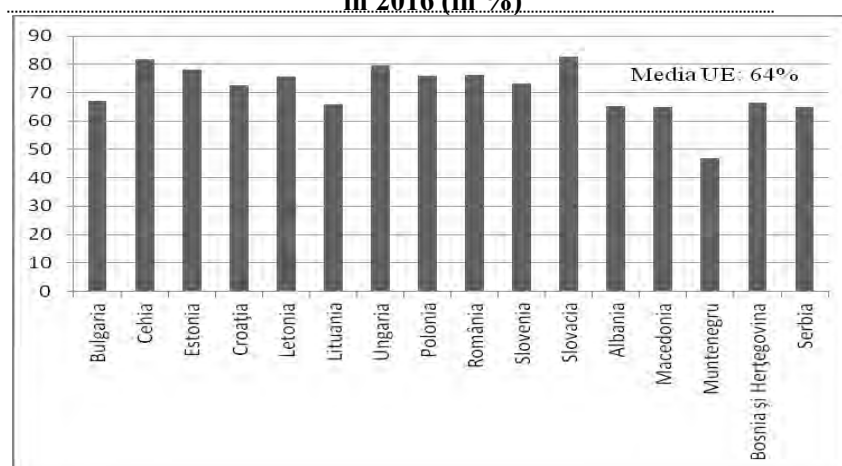
Privită din această perspectivă, China completează eforturile UE și ale altor instituții financiare pentru îmbunătățirea conexiunilor regionale de transport. În plus, finanțarea de către China a proiectelor de infrastructură este motivată în același timp de dorința sa de a spori legăturile comerciale cu ECE și a facilita investițiile directe ale companiilor chineze în diverse sectoare ale industriei prelucrătoare și în industria serviciilor (Levitin *et al.*, 2016).

³ Acronimul 16+1 se referă la platforma de cooperare inițiată de China în 2011 și care include: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Macedonia, Muntenegru, Polonia, România, Serbia, Slovacia, Slovenia, Ungaria, plus China. Adicional, vom utiliza acronimul ECE-16 pentru a desemna țările din Europa Centrală și de Est participante la acest mecanism de cooperare și ECE-11 pentru 11 dintre acestea, care sunt deja membre ale UE.

Revenind la dependența ECE de UE în sfera comerțului (ținând cont de fluxurile agregate, de export plus import), analiza noastră, bazată pe datele statistice ale Eurostat și Directoratului General pentru Comerț al Comisiei Europene (DG Trade) evidențiază următoarele aspecte.

- (1) Patru state din Balcanii de Vest înregistrează niveluri mai scăzute de dependență de comerțul cu UE față de media ECE-11⁴ (79,2% în 2016), dar peste media comunitară (64%) (Graficul 1). Muntenegru marchează cel mai scăzut nivel de dependență de piața internă în rândul țărilor analizate (46,8%). În 2016, China a fost pentru Albania al doilea partener comercial major după UE (6,9% din comerțul total al Albaniei), al treilea partener pentru Muntenegru și Bosnia-Herțegovina (ponderi de 8,6% și, respectiv, 4,5%) și al patrulea partener pentru Serbia (4,8% din comerțul total al acesteia) (DG Trade, 2017).
- (2) În nouă țări din ECE-11 se remarcă ponderi ale comerțului intra-UE în comerțul total de peste 70% la nivelul anului 2016: Slovacia (circa 83%), Cehia (81,7%), Ungaria (79,6%), Estonia (78%), România (76,2%), Polonia (75,9%), Letonia (75,8%), Slovenia (73,2%) și Croația (72,5%) (Graficul 1).

Graficul 1: Comerțul țărilor ECE-16 cu UE, ca ponderi în comerțul lor total, în 2016 (în %)

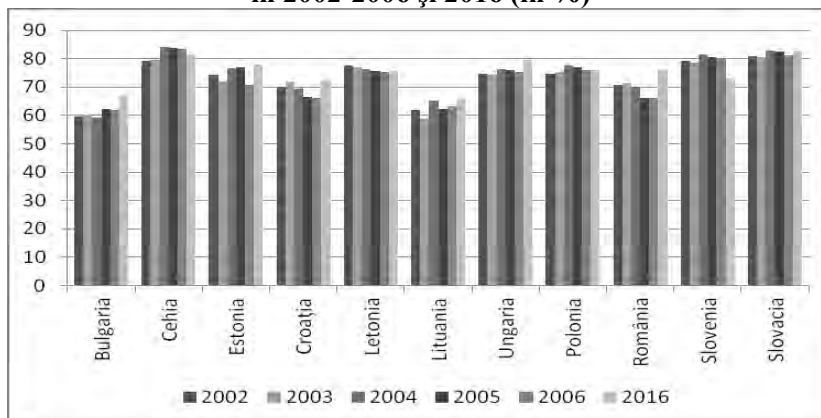
Sursa: Calcule ale autorului pe baza Eurostat (2017a).

- (3) Țările ECE-11 au avut în 2016 o pondere cumulativă de aproximativ 8% din comerțul extra-UE și 17% din comerțul intra-UE, ceea ce reflectă importanța mult mai scăzută a acestora pentru economia comunitară, comparativ cu „cei patru mari”, și anume Germania, Franța, Italia și Marea Britanie.
- (4) Pondere medie a comerțului intra-UE în schimburile comerciale totale ale ECE-11 a sporit în perioada 2002-2016 cu 4,2 puncte procentuale, de la 75% la 79,2%. Majorări au fost înregistrate pentru nouă dintre cele 11 țări, cele mai ridicate fiind marcate în Bulgaria (7,4 puncte procentuale), România (5,4 puncte procentuale), Ungaria (4,8 puncte procentuale), Estonia și Lituania (3,8 puncte procentuale fiecare) (Graficul 2). Comparând aceste ponderi în 2016 cu cele din 2006, se

⁴ Bulgaria, Cehia, Croația, Estonia, Letonia, Lituania, Polonia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria.

evidențiază că procesul de integrare europeană a fost însoțit în general de intensificarea fluxurilor comerciale cu țări din UE pentru majoritatea ECE-11, excepțiile fiind Cehia, Slovenia, Letonia și Polonia, în cazul cărora cota comerțului intra-UE a fost mai scăzută în 2016 comparativ cu 2006.

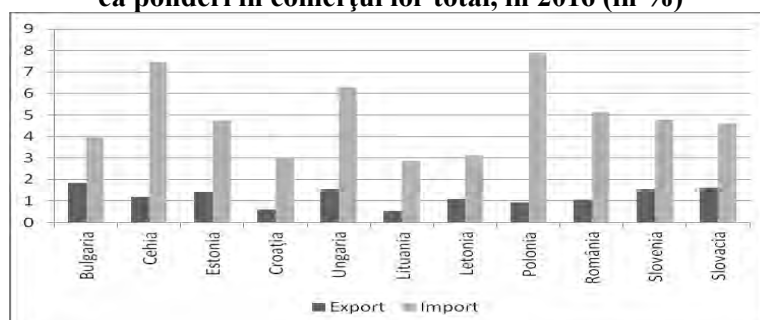
Graficul 2: Comerțul țărilor ECE-11 cu UE, ca ponderi în comerțul lor total, în 2002-2006 și 2016 (în %)

Sursa: Calcule ale autorului pe baza Eurostat (2017a).

- (5) În ceea ce privește China, aceasta se află cu mult în urma UE în termeni de ponderi în schimburile comerciale ale ECE-16. În relație cu ECE-11, se remarcă excedente notabile cu Polonia (12,3 miliarde de euro în 2016), Cehia (7,9 miliarde de euro), Ungaria (4 miliarde de euro), România (2,8 miliarde de euro) și Slovacia (2 miliarde de euro), ponderea Chinei în importurile acestora fiind mult mai ridicată comparativ cu ponderea sa în exporturi (Graficul 3). Deficitul comercial al acestora în raport cu China reprezintă unul dintre subiectele sensibile pe agenda bilaterală.

Graficul 3: Comerțul țărilor ECE-11 cu China, ca ponderi în comerțul lor total, în 2016 (în %)

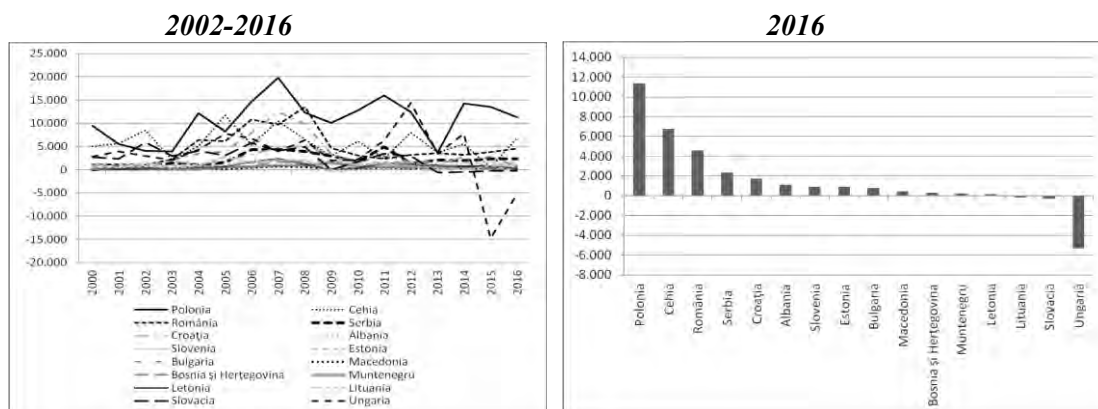

Sursa: Calcule ale autorului pe baza Eurostat (2017a).

În materie de ISD, ansamblul țărilor ECE-16 a atras în 2016 fluxuri cu o pondere scăzută din valoarea ISD globale (1,5%), mult mai redusă comparativ cu 2002-2008 (când au fost înregistrate cote de 3,8%-6% din totalul mondial). În 2016, Polonia, Cehia și România au fost destinațiile favorite ale ISD în ECE, în contrast cu Ungaria, Slovacia și Lituania, care au marcat fluxuri negative (Graficul 4). Pe de o parte, instabilitatea politică și chiar „democrația neliberală”, asociate

cu anumite restricții de acces se numără printre barierele din calea ISD în regiune. Anticipând analiza referitoare la ISD chineze în regiune, este notabil faptul că, în pofida „democrației neliberale”, Ungaria și Polonia au atras cele mai ridicate investiții chineze, ceea ce evidențiază o lipsă *selectivă* de liberalism. Pe de altă parte însă, există o serie de factori favorabili atragerii ISD, precum: ritmurile ridicate de creștere economică (ECE înscriind cele mai ridicate ritmuri de creștere economică, după regiunea Asia-Pacific), costurile salariale competitive, forța de muncă bine pregătită, localizarea, ameliorarea infrastructurii și nivelul ridicat al cererii de consum (Buckley, 2017).

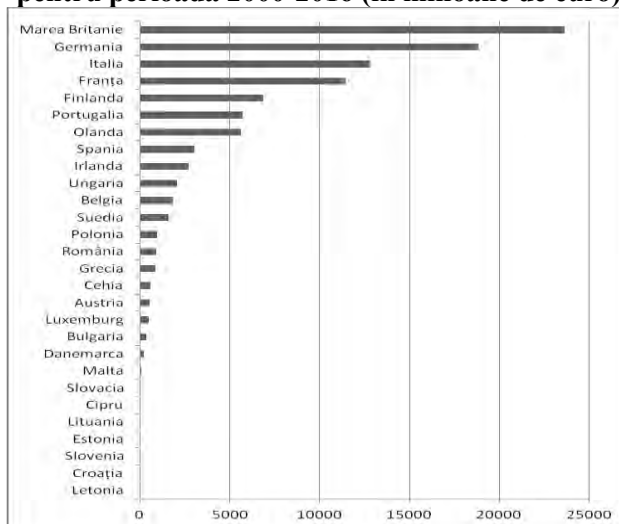
Graficul 4: Fluxurile de ISD totale receptate de ECE-16 (în milioane de dolari)

Sursa: Grafic elaborat de autor pe baza datelor UNCTAD (2017).

Ponderea cumulată a ECE-11 în ISD chineze în UE în perioada 2000-2016 este estimată la circa 4,5%, ceea ce subliniază importanța relativ scăzută a regiunii pentru China în termeni economici, comparativ cu Europa Occidentală (Graficul 5).

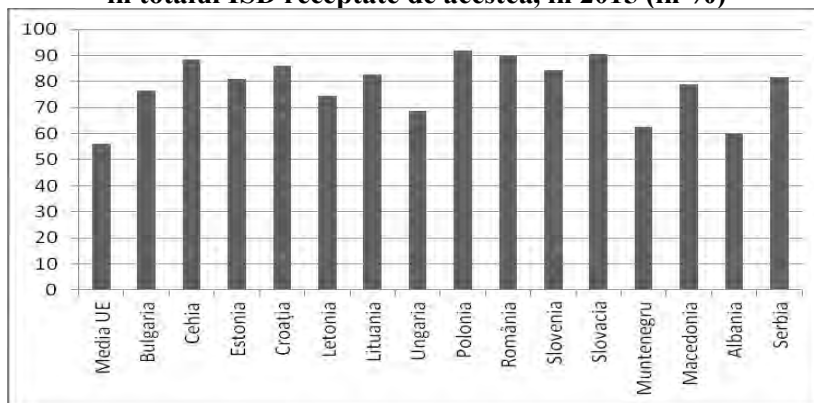
Graficul 5: Ierarhia beneficiarilor de ISD chineze la nivelul UE, valori cumulate pentru perioada 2000-2016 (în milioane de euro)

Sursa: Grafic elaborat de autor pe baza Hanemann și Huotari (2017).

Calcularele noastre bazate pe UNCTAD (2017) și Hanemann și Huotari (2017) relevă totodată cotele scăzute ale ISD chineze receptate de țările ECE în totalul ISD receptate de acestea, variind între 0,1% în majoritatea cazurilor la 0,5% în Polonia și Cehia, 1% în România și 3% în Ungaria.

Graficul 6: Investițiile receptate de ECE-16¹ din UE, ca pondere² în totalul ISD receptate de acestea, în 2015 (în %)

Note: ¹ Nu există date disponibile pentru Bosnia-Herțegovina; ² Procentaje similare au fost înregistrate și în perioada anterioară.

Sursa: Calcule ale autorului pe baza datelor Eurostat (2017b).

Totodată, merită menționat faptul că gradul de dependență a ECE de ISD din UE este mult mai ridicat comparativ cu media comunitară (Graficul 6). Procentaje de peste 80% au fost înregistrate în 2016 în următoarele țări: Polonia (92%), Slovacia (91%), România (90%), Cehia (89%), Croația (86%), Slovenia (84%), Lituania (83%), Serbia (82%) și Estonia (81%).

Figura 1: Matricea dependenței ECE-16 față de UE, în funcție de gradul de dependență de comerțul și ISD comunitare

COMERȚ	<i>Mai ridicată</i>	<p><i>Dependență ridicată de comerț, dependență scăzută de ISD (1)</i></p> <p>Ungaria</p>	<p><i>Dependență ridicată de comerț, dependență ridicată de ISD (8)</i></p> <p>Slovacia, Cehia Estonia, România, Polonia, Letonia, Slovenia, Croația</p>
	<i>Mai scăzută</i>	<p><i>Dependență scăzută de comerț și ISD (3)</i></p> <p>Muntenegru, Albania Bosnia și Herțegovina</p>	<p><i>Dependență scăzută de comerț, dependență ridicată de ISD (4)</i></p> <p>Bulgaria, Lituania, Macedonia, Serbia</p>
		<i>ISD</i>	<i>Mai ridicată</i>

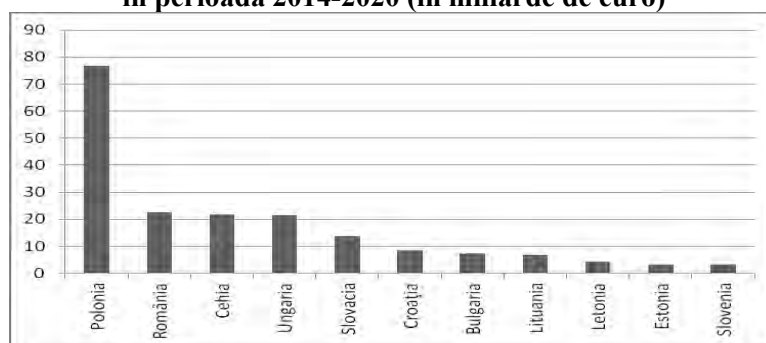
Notă: Dependență mai scăzută = procentaje < 70%, dependență mai ridicată = procentaje ≥ 70%.
Sursa: Figură elaborată de autor pe baza Eurostat (2017a, 2017b).

Pe baza rezultatelor amintite anterior, am identificat patru grupuri de țări în rândul ECE-16, având în vedere gradul de dependență de comerțul și ISD intra-UE. Cel mai larg grup este constituit

din țările care sunt puternic dependente deopotrivă de piețele și de investițiile comunitare, comerțul și investițiile receptate intra-comunitare deținând ponderi ridicate în comerțul și investițiile receptate totale (Slovacia, Cehia, Estonia, România, Polonia, Letonia, Slovenia și Croația). Al doilea grup major este format din țări cu o dependență mai scăzută de comerțul intra-UE, dar mai ridicată de ISD comunitare (Bulgaria, Lituania, Macedonia și Serbia). Trei țări din Balcanii de Vest alcătuiesc grupul cu grade scăzute de dependență deopotrivă de comerțul și de investițiile comunitare (Munteșnegru, Albania și Bosnia-Herțegovina), în timp ce Ungaria este singura țară mai dependentă de comerțul intra-UE, dar mai puțin dependentă de ISD comunitare (Figura 1).

Referitor la fondurile comunitare pentru perioada 2014-2020, se remarcă Polonia (aproximativ 77 miliarde de euro) și România (circa 23 miliarde de euro), care împreună au alocate aproape jumătate din fondurile comunitare prevăzute pentru ECE-11, acestea împreună cu Cehia, Ungaria (fiecare cu circa 22 miliarde de euro) și Slovacia (14 miliarde de euro) concentrând peste 80% din fondurile prevăzute pentru ECE-11 (KPMG, 2016) (Graficul 7). Trebuie însă subliniat faptul că există diferențe majore între țările ECE în ceea ce privește contractarea și efectuarea plăților, nivelul fondurilor pe locuitor și ponderea acestora în PIB.

Graficul 7: Fondurile comunitare prevăzute pentru ECE-11, în perioada 2014-2020 (în miliarde de euro)

Sursa: Grafic elaborat de autor pe baza KPMG (2017).

Toate aceste aspecte la un loc indică faptul că gradele de dependență de UE variază între țările analizate, însă majoritatea lor sunt puternic interconectate cu UE prin fluxurile comerciale și de capital, în timp ce China joacă un rol încă marginal pentru acestea.

3. Matricea dependență-atitude față de UE și corelarea acesteia cu intensitatea cooperării cu China

În această secțiune, ne concentrăm atenția asupra atitudinilor țărilor ECE față de UE și China, pe care le integrăm în matricea dependenței față de UE și le corelăm cu intensitatea cooperării cu China, recurgând la literatura de specialitate și sondajele de opinie ale Comisiei Europene, publicate în seria Eurobarometrelor.

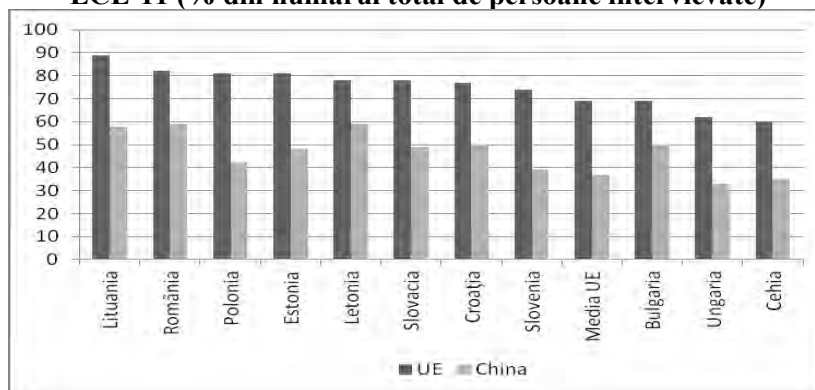
Deși țările ECE și în special noile state membre ale UE au fost în mod tradițional mai euro-optimiste decât vechile state membre ale UE, în special în perioada 1990-2007, curentul euro-sceptic a prins contur treptat și a luat avânt odată cu criza financiară și economică globală (Heinisch

și Mühlböck, 2014). Determinanții economici, politici și socio-demografici, dar și influența elitelor asupra opiniei publice au stat la baza acestor evoluții (Durach, 2016). Criza migrației a dat un nou impuls euro-scepticismului deja instalat, iar eșecul instituțiilor comunitare în găsirea de soluții viabile, asociat cu intruziunea percepută a acestora pe teritoriul suveranității și identității naționale au erodat sprijinul publicului și al multor partide politice pentru instituțiile UE și procesul de integrare comunitară (Heinisch și Mühlböck, 2014).

Atitudinea unei țări față de o entitate, organizație sau altă țară nu poate fi măsurată cu exactitate. Mai mult decât atât, atitudinea diferă între diferitele grupuri, fie că este vorba de populația în ansamblul său, politicieni, partide politice, experți, jurnaliști, oameni de afaceri etc. De pildă, la nivelul V4, politicienii au o atitudine critică față de UE și instituțiile sale, în schimb majoritatea cetățenilor din aceste țări are încă o atitudine preponderent pozitivă față de UE, după cum indică rezultatele Eurobarometrelor recente.

În pofida exacerbării recente a euro-scepticismului, se remarcă un sprijin semnificativ pentru instituțiile comunitare în rândul cetățenilor din ECE-11, nouă dintre aceste țări înregistrând niveluri mai ridicate sau similare de satisfacție comparativ cu media comunitară. În Lituania, România, Polonia și Estonia se observă cele mai ridicate ponderi ale opiniilor „total pozitive” față de UE în rândul cetățenilor (European Commission, 2017a). Totodată, este demn de notat faptul că atitudinea acestora față de China este mult mai critică (Graficul 8) și, în mod surprinzător, printre țările cele mai critice la adresa Chinei se numără exact cele mai active participante la mecanismul 16+1, și anume Ungaria, Cehia și Polonia.

Graficul 8: Atitudinea „total pozitivă” față de UE și China în rândul cetățenilor din ECE-11 (% din numărul total de persoane intervievate)

Sursa: Grafic elaborat de autor pe baza European Commission (2017a).

Atitudinea față de China poate fi explicată prin aspectele sensibile din relația bilaterală. Spre exemplu, aceste țări marchează cele mai ridicate deficite comerciale în relație cu China (Polonia 12 miliarde de euro, Cehia 8 miliarde de euro, Ungaria 4 miliarde de euro). O altă explicație rezidă în accentul pus de instituțiile comunitare pe problemele sensibile cu China. O imagine favorabilă a UE în unele țări din ECE poate fi corelată cu o importanță sporită atribuită aspectelor sensibile legate de China, cu implicații directe asupra modului în care sunt percepute China și inițiativele acesteia. Totodată, este evident că unii participanți la platforma 16+1 au așteptări mult prea mari, iar netranspunerea lor în practică generează dezamăgire, asociată cu o atitudine critică (Liu, 2016, p. 29).

Din aceste constatări rezultă ***două concluzii principale***. În primul rând, într-un parteneriat între două state, factorii economici sunt mai importanți decât imaginea țării partenere. O imagine pozitivă poate contribui la consolidarea parteneriatului economic, în schimb o imagine negativă nu împiedică două țări să aibă relații economice solide. În al doilea rând, pentru statele membre ale UE și totodată pentru țările candidate și potențial candidate, relațiile cu țări puternice din afara Uniunii, inclusiv China, pot contribui la sporirea puterii lor de negociere în interiorul/cu UE.

Dintre țările ECE, Polonia este considerată de China drept cel mai important partener al său (Góralczyk, 2017), în timp ce Ungaria este un partener cu „statut special” (Chen, 2017), care manifestă cea mai evidentă voință politică de a consolida relațiile bilaterale (Góralczyk, 2017). Dintre ECE-16, Polonia, Cehia și Serbia sunt partenerii strategici ai Chinei. În pofida acestui fapt, UE (prin cei „patru mari” – Germania, Franța, Italia și Marea Britanie) este de departe cel mai important partener economic al Chinei.

În ceea ce privește Serbia, aceasta se poziționează pe linia de demarcație foarte fină între nevoia evidentă de a coopera îndeaproape cu China și Rusia și intenția de a merge pe calea aderării la UE, considerată de politicieni drept prioritatea numărul unu a țării (Teokarevic, 2016).

Polonia nu este considerată de China doar o putere economică regională, ci și o țară care are ambiția de a deveni un stat puternic (Yao, 2017), care nu ezită să critice deciziile UE atunci când interesul național o cere. O atitudine similară a fost identificată în cazul Ungariei. Mai mult, Ungaria nu a fost în favoarea unei poziții ferme a UE împotriva Chinei în aspecte sensibile, ceea ce reflectă succesul acesteia din urmă în acțiuni de lobby bilateral (Godement, 2016). Deopotrivă Polonia și Ungaria consideră că trebuie să existe un echilibru între deciziile UE și interesul lor național.

Referitor la România, de la aderarea sa la UE în 2007 aceasta a marcat niveluri ridicate de încredere și chiar de „încredere oarbă” în instituțiile comunitare, corelate cu lipsa de încredere în instituțiile naționale, din cauza „situației dezastruoase din sectorul public” (Durach, 2016, pp. 44-46). În România, care încă nu a fost grav afectată de criza migrației, UE este considerată încă o apărătoare a democrației, o entitate care are legitimitatea de a interveni în afacerile interne și care rezolvă problemele. În plus, integrarea europeană este considerată calea de acces la bunăstare, pace, democrație, liberă circulație, fonduri europene și alte avantaje financiare (Durach, 2016, p. 46).

În relație cu China, România a adoptat mai degrabă o atitudine de expectativă, de vreme ce niciunul dintre marile proiecte anunțate de guvern în parteneriat cu China nu a fost implementat, nici în domeniul energetic, nici în infrastructură. Cu toate acestea, o serie de inițiative private au avut succes, valoarea totală a investițiilor chineze în România în perioada 2000-2016 fiind estimată de Rhodium Group la circa 890 milioane de euro (locul al treilea în rândul destinațiilor preferate de investitorii chinezi în ECE, după Ungaria și Polonia), cele mai atractive sectoare fiind: energia (35% din totalul investițiilor chineze în România în perioada amintită), tehnologia informației și comunicațiilor (24%) și industria auto (părți și componente, cu 14% din total). Potențialul de cooperare bilaterală acoperă mult mai multe sectoare, printre acestea numărându-se: transport, utilități, infrastructură, mașini și echipamente industriale, turism, agricultură și biotehnologie.

Grupul celor cinci țări din Balcanii de Vest are un statut special în rândul țărilor ECE-16. Patru dintre acestea sunt țări candidate la aderare, iar Bosnia-Herțegovina este un candidat potențial.

Pentru UE, Balcanii de Vest reprezintă provocarea geopolitică numărul unu, deoarece dacă Uniunea eșuează în această regiune, credibilitatea sa de actor global va fi pierdută pentru totdeauna (Fouéré și Blockmans, 2017). Aceasta se datorează în principal implicării Organizației Tratatului Atlanticului de Nord în războaiele din fosta Iugoslavie și explică lansarea „Procesului de la Berlin” asupra Balcanilor de Vest în 2014, la inițiativa Germaniei, pentru a stimula procesul de reformă în aceste țări și totodată reconcilierea la nivelul societății civile. Populația celor cinci țări consideră aderarea la UE mai degrabă benefică decât dăunătoare, însă procentajele diferă considerabil, de la 80% în Albania, 59% în Bosnia-Herțegovina, 58% în Macedonia, 49% în Muntenegru și 40% în Serbia (Ritter și Zapryanova, 2017). Fondurile comunitare în regiune rămân la niveluri scăzute și în majoritatea cazurilor, iar cetățenii acestor țări consideră fondurile din China și Rusia tot atât de valoroase ca și cele din UE (Republic of Serbia Government, 2016).

Figura 2 evidențiază *câteva concluzii majore*. Un grad mai ridicat de dependență de piața și capitalul comunitare nu garantează o atitudine pozitivă față de UE. Țările din grupul Visegrád, împreună cu Bulgaria și Serbia sunt euro-sceptice, în timp ce țările euro-optimiste și euro-moderate reprezintă mai puțin de jumătate din numărul ECE-16. Cu excepția Serbiei, euro-sceptică, celelalte țări din Balcanii de Vest se încadrează în categoria euro-moderatilor sau euro-optimiștilor.

Figura 2: Matricea dependență-atitudine a ECE-16, în funcție de gradul de dependență de comerțul și ISD în relație cu UE și atitudinea față de UE

COMERȚ	<i>Mai ridicată</i>	<p><i>Dependență ridicată de comerț, dependență scăzută de ISD (1)</i></p> <p>Ungaria – euro-sceptică</p>	<p><i>Dependență ridicată de comerț, dependență ridicată de ISD (8)</i></p> <p>România, Estonia, Letonia, Croația, Slovenia – euro-optimiste/euro-moderate</p> <p>Polonia, Cehia, Slovacia – euro-sceptice</p>
	<i>Mai scăzută</i>	<p><i>Dependență scăzută de comerț și ISD (3)</i></p> <p>Muntenegru, Bosnia și Herțegovina – euro-moderate Albania – euro-optimistă</p>	<p><i>Dependență scăzută de comerț, dependență ridicată de ISD (4)</i></p> <p>Lituania – euro-optimistă Macedonia – euro-moderată Bulgaria, Serbia – euro-sceptice</p>
		<i>ISD</i>	<i>Mai ridicată</i>

Note: Dependență mai scăzută = procentaje < 70%, dependență mai ridicată = procentaje ≥ 70%. Imaginea Chinei este apreciată drept negativă dacă procentajul opiniilor negative în total ≥ 50% și pozitivă dacă procentajul opiniilor pozitive în total ≥ 50%. Pentru țările din grupul Visegrád, am considerat ca fiind mai relevantă poziția politică a acestora față de UE, de aceea am inclus toate aceste țări în rândul euro-scepticilor.

Sursa: Figură elaborată de autor pe baza Eurostat (2017a, 2017b) și European Commission (2017a, 2017b).

Pe de altă parte însă, inițiativele recente ale Chinei, cu obiectivul de a consolida relațiile economice cu ECE-16 prin împrumuturi directe (în special pentru infrastructură), comerț și

investiții nu au asigurat automat o atitudine pozitivă față de aceasta. Cu toate acestea, țările ECE sunt pregătite să intensifice cooperarea cu China, de vreme ce aceasta reprezintă un factor complementar de creștere economică. Nu doar euro-scepticii precum V4, Bulgaria și Serbia sunt jucători activi în cadrul platformei 16+1, ci și euro-moderații și chiar euro-optimiștii. Această platformă generează un efect de antrenare de tip rețea, care stimulează participanții din ECE să țină pasul cu jucătorii activi, pentru a nu fi lăsați în urmă.

Polonia găzduiește deja patru organisme care aparțin arhitecturii instituționale a 16+1: Secretariatul permanent China-ECE, Consiliul de afaceri China-ECE, Mecanismul de contact pentru agențiile de promovare a investițiilor și Secretariatul pentru relații maritime. Aceasta a lansat totodată noi instituții și mecanisme ca parte componentă a programului „Go China”, pentru a consolida parteneriatul cu China (Yao, 2017). Alte opt țări din ECE-16 coordonează activități în contextul acestor mecanisme de cooperare: Ungaria (Centrul de coordonare în domeniul turismului), Cehia (Asociația autorităților locale), Bulgaria (Asociația pentru promovarea cooperării din agricultură), Letonia (Secretariatul pentru cooperarea în domeniul logistic), Slovenia (Cooperarea în domeniul forestier), Serbia (Asociația de cooperare în domeniul transportului și infrastructurii), Slovacia (Centrul de transfer tehnologic) și România (Centrul de dialog și cooperare în proiecte energetice). Macedonia intenționează să coordoneze activitățile culturale. Deși această structură poate apărea bizară pentru unii analiști, aceasta evidențiază sectoarele considerate prioritare de fiecare participant și conferă un plus de eficiență organizării activităților în formatul 16+1.

România, deși a recunoscut importanța cooperării cu China și a încheiat o serie de memorandumuri de înțelegere cu această țară în perioada 2012-2015, propunând proiecte ample în domeniul energetic și al infrastructurii cu capital chinez, nu a implementat niciunul dintre acestea. Se remarcă un progres în domeniul cooperării culturale, însă atitudinea predominantă este una de expectativă.

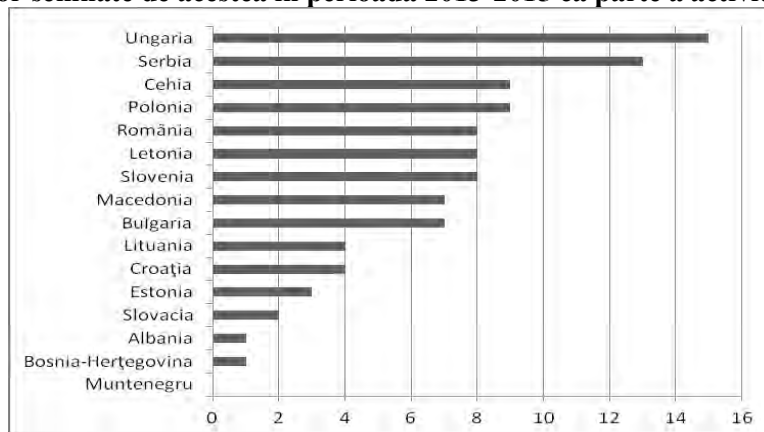
În ceea ce privește voința politică de a coopera mai intens cu China, recurgând la o metodă simplă de clusterizare, pe baza listei măsurilor implementate în urma summit-urilor de la București, Belgrad și Suzhou (Graficul 9), a organismelor găzduite și a ritmului implementării angajamentelor asumate, identificăm patru grupuri de țări în rândul ECE-16:

- *Participanți activi* („campioni”, „lideri”) – Polonia, Ungaria, Cehia și Serbia – toate fiind euro-sceptice.
- *Parteneri ambițioși* – România, Letonia, Slovenia, Bulgaria și Macedonia – un grup mixt, incluzând euro-optimiști/euro-moderați, dar și un euro-sceptic, Bulgaria. Deși România nu a implementat proiecte majore în relație cu China, totuși în plan declarativ susține importanța cooperării cu aceasta.
- *Urmăritorii* – Lituania, Croația, Estonia și Slovacia – grup care se înscrie în categoria euro-optimiștilor/euro-moderaților.
- *Codașii* – Albania, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru –, care sunt euro-optimiști/euro-moderați.

România este un caz atipic în rândul ECE-16. Pe de o parte, are un potențial semnificativ de cooperare cu China, pe care îl și recunoaște prin declarații oficiale. Pe de altă parte, își asumă angajamente pentru a nu rămâne în urma celorlalte, însă ritmul implementării este lent. Drept

„codaș ambițios” ar putea fi desemnată poziția sa în 16+1, însă nivelul ridicat al schimburilor comerciale cu China și al investițiilor chineze ne-au determinat să optăm pentru varianta „partener ambițios”.

Graficul 9: Ierarhizarea țărilor ECE-16, în funcție de numărul evenimentelor organizate și acordurilor semnate de acestea în perioada 2013-2015 ca parte a activităților 16+1

Sursa: Grafic elaborat de autor pe baza Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2014, 2015, 2016).

Munte negru, Albania și Bosnia-Herțegovina marchează un nivel mai scăzut de dependență de comerțul și investițiile comunitare, dar totodată și grade mai scăzute de intensitate a cooperării cu China în formatul 16+1. Aceste țări sunt euro-optimiste sau euro-moderate. Macedonia este euro-moderată, Serbia euro-sceptică, iar ambele înregistrează o dependență mai scăzută de comerțul comunitar, dar mai ridicată în raport cu investițiile provenind din UE. Țările din Balcanii de Vest au schițat deja proiecte majore de infrastructură de transport și energie, care au început sau urmează a fi finanțate prin împrumuturi chineze și care vin în completarea celor rusești și europene. Ruta de transport și coridorul logistic prefigurată în regiune poartă denumirea generică de *Drumul Balcanic al Mătășii* (Bastian, 2017). Acesta începe din portul grecesc Pireu, concesionat deja de compania chineză Cosco, și continuă cu proiecte de infrastructură în toate celelalte țări amintite, urmând a face legătura și cu Ungaria dacă proiectul de cale ferată Belgrad-Budapesta va fi declarat de Comisia Europeană compatibil cu legislația comunitară în materie de achiziții publice. Trebuie subliniat că *Drumul Balcanic al Mătășii* nu este impus de China, ci stabilit de comun acord cu țările partenere. În Munte negru, de pildă, se remarcă un proiect de autostradă, un plan de a reînnoi flota de nave, proiecte energetice și finanțarea parțială a proiectului potențial de autostradă pe ruta Munte negru-Albania-Croația, intitulat Coridorul Albastru. În Albania, China a concesionat deja aeroportul internațional din Tirana pentru o perioadă de zece ani. Participarea Albaniei la proiectul gazoductului Trans Adriatic Pipeline (TAP) – care va asigura începând din 2020 transportul de gaze naturale dinspre Azerbaidjan către Europa (sudul Italiei) pe ruta Turcia-Grecia-Albania-Marea Adriatică – presupune investiții masive în infrastructură, China putând deveni un jucător major și în acest domeniu. Pe de altă parte însă, intențiile Chinei de a finanța autostrada Arber și parcul industrial Durres în parteneriat public-privat nu s-au concretizat, dar aceasta rămâne receptivă la toate oportunitățile de investiții în regiune. În Bosnia-Herțegovina, se remarcă proiecte precum: posibila autostradă Banja Luka-Split, termocentralele Tuzla, Banovici și Stanari (Levitin *et al.*,

2016). Aceste aspecte demonstrează că inițiativele bilaterale de genul celor menționate anterior au potențialul de a impulsiona cooperarea în format 16+1, iar mecanismul 16+1 are, la rândul său, un efect mobilizator asupra tuturor participanților datorită interacțiunilor intrinseci.

4. Concluzii

Platforma 16+1 a devenit un mecanism relevant pentru cooperarea Chinei cu ECE-16 și o componentă distinctă a politicii externe chineze din 2012, după cum demonstrează cele cinci summit-uri care au avut loc în perioada 2012-2016 (Varșovia, București, Belgrad, Suzhou și Riga) și rezultatele acestora. Considerată parte a inițiativei Centura și Drumul, 16+1 însoțește procesul de transformare a politicii externe chineze într-una ambițioasă, care conferă strategiei „going out” noi trăsături caracteristice. În opinia liderilor chinezi, inițiativele recente ale Chinei nu sunt însă orientate către „divizarea și cucerirea” UE, ci spre consolidarea acesteia. O Europă unită, solidă, puternică este în beneficiul Chinei, nu în detrimentul său, de vreme ce UE constituie principalul partener comercial al Chinei și o sursă semnificativă de investiții și tehnologii înalte.

Procesul de integrare europeană continuă să fie elementul central al politicii economice în majoritatea țărilor ECE-16 și, în pofida slăbiciunilor UE, majoritatea țărilor ECE rămân puternic dependente de piața și capitalul comunitar. Aceasta vine în sprijinul teoriei *economilor de piață dependente*, lansate de Andreas Nölke și Arjan Vliegenthart în 2009, însă nu împiedică țările membre ale UE, în special V4 și statele candidate precum Serbia, să caute un echilibru între deciziile UE și propriul interes național.

Cercetarea de față evidențiază patru grupuri de țări la nivelul ECE-16, ținând cont de gradul de dependență de comerțul și investițiile comunitare și atitudinea față de UE. Ungaria, un stat preponderent euro-sceptic, poate cel mai fervent dintre toate, este singura cu un grad ridicat de dependență de piața internă dar un nivel mai scăzut de dependență de investițiile comunitare. Din grupul de țări puternic dependente deopotrivă de piața unică și de investițiile comunitare fac parte cinci euro-optimiști și euro-moderați (România, Estonia, Letonia, Croația, Slovenia) și trei euro-sceptici (Polonia, Cehia și Slovacia). Lituania, un euro-optimist, Macedonia, euro-moderat și doi euro-sceptici, Bulgaria și Serbia, formează grupul cu o dependență mai scăzută de comerțul UE dar o dependență mai ridicată de ISD comunitare. Țările cu un nivel scăzut de dependență de comerțul și ISD comunitare sunt Muntenegru, Bosnia-Herțegovina (euro-moderate) și Albania (euro-optimist).

Una dintre concluziile acestei analize relevă că un grad mai ridicat de dependență de piața și capitalul comunitare nu garantează o atitudine pozitivă față de UE. În același timp însă inițiativele recente ale Chinei (cu obiectivul de a consolida relațiile economice cu ECE-16 prin împrumuturi directe, în special pentru infrastructură, dar și impulsionarea comerțului și investițiilor) nu au asigurat automat o atitudine pozitivă în rândul partenerilor. Cu toate acestea, țările ECE sunt pregătite să intensifice cooperarea cu China, de vreme ce aceasta reprezintă un factor complementar de creștere economică. Nu doar euro-scepticii, precum V4, Bulgaria și Serbia, sunt jucători activi în cadrul platformei 16+1, ci și euro-moderații și chiar euro-optimiștii. Această platformă generează

un efect de antrenare de tip rețea, care stimulează participanții din ECE să țină pasul cu jucătorii activi, pentru a nu fi lăsați în urmă.

În ceea ce privește voința politică de a coopera mai intens cu China, au fost identificate patru grupuri de țări în rândul ECE-16: (1) *participanți activi* („campioni”, „lideri”: Polonia, Ungaria, Cehia și Serbia, toți euro-sceptici); (2) *parteneri ambițioși* (România, Letonia, Slovenia, Bulgaria și Macedonia, incluzând euro-optimiști/euro-moderați, dar și un euro-sceptic, Bulgaria); (3) *urmăritorii* (Lituania, Croația, Estonia și Slovacia, care se înscriu în categoria euro-optimiștilor/euro-moderaților) și (4) *codașii* (Albania, Bosnia-Herțegovina, Muntenegru, euro-optimiști/euro-moderați).

Polonia, Cehia și Serbia sunt parteneri strategici ai Chinei, în timp ce Ungaria este un partener cu statut special, care manifestă o voință politică evidentă în direcția intensificării relațiilor bilaterale. Toate cele patru țări acordă o importanță deosebită interesului național și recunosc necesitatea unui echilibru al relațiilor cu actori majori de pe scena internațională, printre care se numără și China.

România constituie un caz aparte în rândul ECE-16. Pe de o parte, are un potențial semnificativ de cooperare cu China, pe care îl și recunoaște prin declarații oficiale. Pe de altă parte, își asumă angajamente pentru a nu fi lăsată în urma celorlalte însă ritmul implementării lor este lent.

Muntenegru, Albania, Bosnia și Herțegovina, euro-optimiste/euro-moderate, manifestă un grad mai scăzut de dependență de comerțul și ISD comunitare. Ele au trasat deja o serie de proiecte majore în domeniul infrastructurii de transport și energie care urmează a fi finanțate prin credite din partea Chinei, dar prezintă încă niveluri mai reduse ale intensității cooperării cu China în formatul 16+1 comparativ cu celelalte țări din ECE.

Dincolo de aceste corelații, apreciem că mecanismul 16+1 are un efect mobilizator, în sensul intensificării cooperării cu China pentru toți participanții, datorită relaționărilor și interacțiunilor intrinseci.

Referințe bibliografice

- Adam, F., Kristan, P., Tomšič, M. (2009). *Varieties of capitalism in Eastern Europe (with special emphasis on Estonia and Slovenia)*, Communist and Post-Communist Studies 42 (2009) 65-81.
- Albert, M. (1993). *Capitalism against Capitalism*, Whurr Publishers Ltd., London, England.
- Amable, B., Azizi, K. (2011). *Varieties of capitalism and varieties of macroeconomic policy. Are some economies more procyclical than others?*, MPiFG discussion paper, No. 11/6.
- Amable, B. (2003). *The Diversity of Modern Capitalism*, Oxford University Press.
- Bastian, J. (2017), *The potential for growth through Chinese infrastructure investments in Central and South-Eastern Europe along the “Balkan Silk Road”*, Report prepared for the European Bank for Reconstruction and Development with funding from the Central European Initiative, Athens / London, July.
- Buckley, N. (2017). *Opportunities and risks for investors in CEE*, Financial Times, May 8.
- Cernat, L. (2006). *Domestic Institutions and Economic Performance: ‘Cocktail Capitalism’*. In: Europeanization, Varieties of Capitalism and Economic Performance in Central and Eastern Europe. Studies in Economic Transition. Palgrave Macmillan, London.
- Chen, X. (coordinator) (2017). *How Hungary Perceives the Belt and Road Initiative and China-CEEC Cooperation*, China Social Sciences Press, National Think Tank (1), Beijing.
- Directorate-General for Trade (DG Trade) (2017). *Trade statistics*, disponibil la: <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/statistics/> (Accesat pe 21 iulie 2017).

- Dudziak, J. (2014). *East Central Europe in the Context in the Varieties of Capitalism Approach*, Poliarchia, No. 2, pp. 63-80.
- Durach, F. (2016). *Public Opinion towards the EU – Triumphalism, Euroscepticism or Banal Representations?*, Cambridge Scholars Publishing.
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton University Press.
- European Commission (2017a). *Special Eurobarometer 451 – Future of Europe*, Directorate-General for Communication.
- European Commission (2017b). *Standard Eurobarometer 87 – Public Opinion on the EU – Key Trends*, Directorate-General for Communication, May.
- Eurostat (2017a). *International trade in goods*, disponibil la: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/international-trade-in-goods/data/database> (Accesat pe 21 iulie 2017).
- Eurostat (2017b). *EU Direct Investment*, disponibil la: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>. (Accesat pe 21 iulie 2017).
- Farkas, B., (2011). “The Central and Eastern European Model of Capitalism”, *Post-Communist Economies*, 23(1), pp. 15-34.
- Farkas, B. (2017). “Market Economies of the Western Balkans Compared to the Central and Eastern European Model of Capitalism”, *Croatian Economic Survey*, Vol. 19, No. 1, June, pp. 5-36.
- Fouéré, E., Blockmans, S. (2017). *The “Berlin Process” for the Western Balkans – Is It Delivering?*, CEPS Commentary, July 13.
- Godement, F. (2016). *EU strength and weakness facing China*, Commentary, July 28, European Council on Foreign Relations.
- Góralczyk, B. (2017). *China’s interests in Central and Eastern Europe: enter the dragon, European View*.
- Hall, P. A., Soskice, D. (2001). *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Oxford University Press.
- Hanemann, T., Huotari, M. (2017). *Recent Flows and Growing Imbalances – Chinese Investment in Europe in 2016*, No. 3, January, disponibil la: http://rhg.com/wp-content/uploads/2017/01/RHG_Merics_COFDI_EU_2016.pdf. (Accesat pe 21 iulie 2017).
- Heinisch, R., Mühlböck, M. (2014). *The Eurosceptical Voter: Attitudes and Electoral Behaviour in CEE*, paper presented at the fourth Annual General Conference of the European Political Science Association, June 19-21, Edinburgh.
- Jacopo, M. P. (2017). *China’s Inroads into Central, Eastern, and South Eastern Europe – Implications for Germany and the EU*, German Council on Foreign Relations, Berlin, No. 3, March.
- KPMG (2016). *EU Funds in CEE – Progress Report*, disponibil la: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/06/EU-Funds-in-Central-and-Eastern-Europe.pdf>. (Accesat pe 8 august 2017).
- Levitin, O., Milatovic, J., Sanfey, P. (2016). *China and South-Eastern Europe: Infrastructure, trade and investment links*, Department of Economics, Policy and Governance, European Bank for Reconstruction and Development (EBRD), July.
- Liu, Z. (2016). “China and CEEC Cooperation and the Belt and Road Initiative – Misunderstanding reconsidered”, pp. 29-31, in: Andzans, M. (editor), *Afterthoughts: Riga 2016 International Forum of China and Central and Eastern European Countries*, Latvian Institute of International Affairs.
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (2014). *The Belgrade Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*.
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (2015). *The Suzhou Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*.
- Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China (2016). *The Riga Guidelines for Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*.
- Nölke, A., Vliegenthart, A. (2009). *Enlarging the Varieties of Capitalism – The Emergence of Dependent Market Economies in East Central Europe*, *World Politics* 61, No. 4, October, 670-702.

- Oehler-Șincai, I. M. (2016). *Determinants, Goals and Different Approaches of the 16+1 Strategic Cooperation Framework*, Global Economic Observer, volume 4, no. 2, pp. 74-85.
- Republic of Serbia Government (2016). *European Orientation of Serbian Citizens*, Public Opinion Poll, December, disponibil la: http://www.seio.gov.rs/upload/documents/nacionalna_dokumenta/istrazivanje_javnog_mnenja/opinion_poll_december_16.pdf. (Accesat pe 26 iulie 2017).
- Ritter, Z., Zapryanova, G. (2017). *Many in Western Balkans See Benefit in Joining EU*, Gallup World Poll, July 12.
- Sapir, A. (2006). "Globalization and the Reform of European Social Models", *Journal of Common Market Studies*, 44(2), pp. 369-390.
- Szanyi, M. (2016). *The FDI-led development model revisited?*, paper prepared under the common Polish-Hungarian Project "Development pattern of CEE countries after 2007-2009 crisis, on the example of Poland and Hungary" in the framework of an academic cooperation contract between the Polish Academy of Sciences and the Hungarian Academy of Sciences in 2014-2016.
- Szunomár, A., Biedermann, Z. (2014). "Chinese OFDI in Europe and the Central and Eastern European region in a global context", in: Szunomar, A. (editor), *Chinese Investments and Financial Engagement in Visegrad Countries: Myth or Reality?*, Institute of World Economics, Centre for Economic and Regional Studies of the Hungarian Academy of Sciences, Visegrad Fund, Budapest.
- Teokarevic, J. (2016). *Serbia: Perspectives on Eurasian Integration*, European Council on Foreign Relations, June 8.
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) (2017). *World Investment Report Annex Tables*, disponibil la: <http://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx>. (Accesat pe 21 iulie 2017).
- Yao, L. (2017). "China and Poland: Economic Cooperation Under the 16+1 Formula", *Nouvelle Europe*, February, disponibil la: <http://nouvelle-europe.eu/en/china-and-poland-economic-cooperation-under-161-formula>. (Accesat pe 21 iulie 2017).

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Oehler-Șincai, I., M. (2017). Europa Centrală și de Est: Corelații între matricea dependență-atitudine față de UE și intensitatea cooperării cu China, *Revista de Economie Mondială*, 9(3), pp. 1-19
